

kardinál Tomáš Špidlík

Národnost: česká

Datum narození: 17. prosince 1919

Místo narození: Boskovice

Datum úmrtí: 16. dubna 2010

Místo úmrtí: Řím

Akademické působení

Narodil se 17. prosince 1919 v Boskovicích, kde v roce 1938 absolvoval gymnázium. Poté pokračoval ve studiích na brněnské Masarykově univerzitě, na filozofické fakultě studoval český jazyk a latinu. Na tato svá studia vždy rád vzpomínal, v devadesátých letech 20. století i na půdě FF v rámci svých veřejných přednášek. V roce 1939, po uzavření vysokých škol nacisty, byl však nucen studium ukončit.

V roce 1940 vstoupil do noviciátu jezuitského řádu v Benešově u Prahy, ale v roce 1942 byl také noviciát obsazen nacisty. V letech 1942–1945 proto Špidlík absolvoval řádová filozofická studia na Velehradě. V roce 1946 byl poslán do nizozemského Maastrichtu, aby absolvoval základní teologická studia. Dne 22. srpna 1949 byl vysvěcen na kněze. Do komunistického Československa se však vrátit nemohl: trvalé působiště našel v Itálii. Od roku 1951 začal pracovat v Římě ve Vatikánském rozhlasu. Více než 38 let také působil jako spirituál v české koleji Nepomucenum v Římě; byl považován za největšího znalce spirituality křesťanského východu. Na římském Papežském východním institutu (Pontificio Istituto Orientale) v roce 1955 získal doktorát z teologie. V témže roce začal svoji dráhu vysokoškolského profesora, byl pověřen vedením přednášek patristické a východní spirituální teologie nejen na Papežském východním institutu, ale i na dalších univerzitách po celém světě – půl roku působil též v Africe. Paralelně se věnoval badatelské činnosti, kterou zúročil ve více než sto knižních titulech, a to v mnoha světových jazycích. V roce 2003 byl jmenován kardinálem za své zásluhy o studium a službu pro jednotu křesťanů, v roce 2005 pak pronesl řeč ke kardinálům při konkláve, tj. volbě nového papeže. V roce 1990 se Špidlík stal emeritním profesorem. Od roku 1991 žil a pracoval v římském Centru Aletti, založeném generálním představeným Tovaryšstva Ježíšova. Zemřel 16. dubna 2010, v kruhu svých blízkých přátel a spolupracovníků. Po obřadech v Olomouci byl dne 30. dubna 2010 pohřben v bazilice Panny Marie na Velehradě.

Výběr z díla

Dílo Tomáše Špidlíka představuje především příspěvek k dějinám spirituality. Tvoří organickou teologickou vizi a vyznačuje se velkou citlivostí pro současnou kulturu. Proto také úzce spolupracoval s Marko Rupnikem, který mimo jiné vyzdobil kapli Redemptoris Mater ve Vatikáně. Výstižnou charakteristiku jeho díla podal Martin C. Putna ve třetím dílu *České katolické literatury 1945–1989*: „Při soustavnější četbě vychází najevo, že Špidlík do velké

míry píše ‚stále jednu knihu‘. Stále jde o ‚duchovní antropologii‘ – o rozpoznání struktury lidské duše, o systém hříchů a ctností... o cestu do nitra (srdce). Jezuita Špidlík vlastně pěstuje podobně systematizovanou nauku o vnitřním životě, jakou v české katolické kultuře pěstovali již S. M. Braito a jeho dominikánští kolegové kolem revue Na hlubinu. Rozdíl je ve dvou aspektech: ve zdrojích a ve stylu. Za prvé, Špidlík prvotně čerpá z východních autorů, které ovšem uvádí do souladu se západními tradicemi (zejména se spiritualitou Ignáce z Loyoly, jak je u jezuitského autora přirozené). Za druhé, Špidlík nadměrně nemoralizuje a nikdy nespílá. Jeho výklad o duchovním životě je laskavý a vlídný, srozumitelný a chápavý – i když se přesně drží pravidel katolické mravouky.“ Putna ještě dodává, že „mimořádný Špidlíkův vliv je mimo diskusi... Žádný jiný český exulant se mu v tomto ohledu nemůže rovnat“.

Celé Špidlíkovo dílo (např. *Ruská idea: jiný pohled na člověka*, 1996; *Řehoř Naziánský: úvod ke studiu jeho duchovní nauky*, 2010; *Spiritualita křesťanského východu I–IV. Refugium*, 1999–2004) spojuje v jeden celek ještě další charakteristický rys: skromnost provázená nenápadností. Jednotlivé myšlenky nepředkládá jako vlastní poznání, ale jako prověřenou moudrost starobylé křesťanské i obecně lidské tradice. Díky tomu k nám s nebývalou bezprostředností promlouvají pouštní otcové, autoři filokalických textů, myslitelé rozvažující nad Všejednotou a kristologickým smyslem dějin nebo teologové rané církve. Při četbě rychle vycítíme, že právě autorova schopnost zůstat v pozadí a citlivý výběr pramenů svědčí o originálním a laskavém přístupu k čtenáři, jenž v těchto knihách hledá povzbuzení na své duchovní cestě. Špidlík se zabýval také otázkami po smyslu dějin i po smyslu dějin národních: upozorňuje, že dějiny jsou sice univerzální, protože je pronikají dějiny spásy obsahující cíl společný všem lidem, zároveň jsou ale uskutečňovány také skrze moment „vtělení“ křesťanství do tradic jednotlivých národů, přičemž každý národ jako jedinečný úd mystického těla Kristova přijímá své vlastní povolání. V případě českého národa je dle Špidlíka obsah tohoto povolání velice tradiční a vlastně velmi prostý a zároveň nesmírně obtížný: zachovat křesťanskou víru. Poslání českého národa je tedy dáno prosbou sv. Cyrila o zachování víry a lásky k Bohu, již pronesl na smrtelném loži. Špidlík bez váhání apeluje, že „jeho [sv. Cyrila] poslední modlitba nám byla vložena do vínku jako odkaz, ‚dědictví otců‘, smysl našich dějin.“

Významná ocenění

Tomáš Špidlík obdržel celou řadu ocenění a vyznamenání, např. titul Osobnost roku 1990 na institutu American Bibliographical Institute of Raleigh v Severní Karolíně. Z mnoha udělených čestných občanství zmiňme francouzské město Troyes, kde získal čestné občanství při příležitosti francouzského vydání titulu *Ruská idea* (1994). Uznání jeho vědecké práce bylo vyjádřeno mnoha doktoráty honoris causa (obdržel například v roce 1997 čestný doktorát na teologické fakultě v Cluji v Rumunsku a na Univerzitě Palackého v Olomouci; v roce 1999 čestný doktorát na Karlově univerzitě v Praze). Roku 1999 získal papežské vyznamenání Pro Ecclesia et Pontifice. V roce 1994 byl jmenován čestným členem Petrohradské akademie pro byzantská a slovanská studia. V roce 2002 mu udělila Česká biskupská konference Řád sv. Cyrila a Metoděje za celoživotní dílo. Italský prezident Carlo Azeglio Ciampi mu dne 22. listopadu 2003 předal nejvyšší italské vyznamenání Za zásluhy o kulturu a umění. Dne 28. října 1998 jej český prezident Václav Havel vyznamenal za vynikající zásluhy o demokracii a lidská práva Řádem T. G. Masaryka.

Prameny a literatura

AMBROS, Pavel. *Kardinál Tomáš Špidlík SJ – starec a teolog nerozdělené církve: kompletní bibliografie 1938–2011*. Velehrad – Roma: Refugium, 2012.

PUTNA, Martin C. *Česká katolická literatura 1945–1989*. Praha: Torst, 2017, s. 286–290.